

Instytut Pracy i Spraw Socjalnych

Wartość i struktura Progu Interwencji Socjalnej

(według informacji cenowych dla 2016 r.)

**Raport z badania eksperckiego weryfikacji wartości
koszyków progów interwencji socjalnej**

Opracował zespół IPiSS w składzie:

Piotr Kurowski (koordynator)
Piotr Broda-Wysocki
Dorota Głogosz
Agnieszka Sowa-Kofta

Warszawa, luty 2018 r.

SPIS TREŚCI

1. Żywność	5
2. Potrzeby mieszkaniowe.....	7
3. Odzież i obuwie	10
4. Edukacja.....	12
5. Ochrona zdrowia i higiena	14
6. Transport i łączność.....	17
7. Kultura i rekreacja.....	21
8. Podsumowane: łączna wartość Progu Interwencji Socjalnej w 2016 r.	23
Literatura:	26
9. Aneks tabelaryczny.....	27

Wykaz stosowanych skrótów:

BBGD	Badania Budżetów Gospodarstw Domowych
DD	Dziecko Dorastające (6-18 lat)
DM	Dziecko Młodsze (0-5 lat)
DS	Dziecko Starsze (19-24 lata)
K	Osoba dorosła – Kobieta (25-60 lat, lub pow. 60 lat)
M	Osoba dorosła – Mężczyzna (25-60 lat, lub pow. 60 lat)
SR	Samotny Rodzic
PIS	Próg Interwencji Socjalnej

W weryfikacji koszyka Progu Interwencji Socjalnej brali udział:

- dr Piotr Kurowski, jako koordynator badania, autor w dziedzinie potrzeb żywności oraz mieszkania oraz współautor w dziedzinie odzieży i obuwia
- dr hab. Piotr Broda-Wysocki jako autor w dziedzinie potrzeb związanych z transportem i łącznością, oraz współautor w dziedzinie odzieży i obuwia
- dr Dorota Głogosz – w dziedzinie edukacji oraz kultury i rekreacji
- dr Agnieszka Sowa-Kofta – w dziedzinie ochrony zdrowia i higieny.

Redakcja: dr Piotr Kurowski.

Wprowadzenie

Przedmiotem raportu jest przedstawienie szacunków wysokości i struktury Progu Interwencji Socjalnej (PIS). Kategoria ta została opracowana w 2002 r. (IPiSS 2002) dla cyklicznego poddania merytorycznej ocenie poziomu, od którego ubiegający się o świadczenia z pomocy społecznej nabierają do tego uprawnień. Opracowane ma charakter kolejnego cyklicznego badania progów względem przedstawionego raportu sprzed trzech lat (IPiSS 2015).¹

Opracowanie bazuje na cenach średniorocznych, udostępnionych przez Główny Urząd Statystyczny za 2016 r. (bardziej aktualne dane cenowe nie są aktualnie dostępne). Dla badania progów utrzymano wszystkie typy gospodarstw, jakie badano ostatnio.

Priorytetem niniejszego badania koszyków jest aktualizacja cen dla istniejących produktów oraz wymiana niektórych dóbr, które znikły z rynku, na nowsze. Zmiany asortymentu czy korekty koszyków dokonywano, gdy ich konstrukcja uległa daleko idącej dezaktualizacji. Ujmujemy także zmiany, jakie zaszły w otoczeniu systemowym (ochrona zdrowia czy edukacja) gospodarstw niezamożnych.

Punktem odniesienia dla wyników weryfikacji są rzeczywiste wydatki gospodarstw niezamożnych – za takie służą nam dane o wydatkach gospodarstw domowych z I kwintyla publikowane przez GUS (2017 a). Koszyki w standardzie PIS zawierają niekiedy elementy postulatywne (np. brak konsumpcji używek typu alkohol lub papierosy), dlatego wartości z I kwintyla są ważną informacją objaśniającą (choć nie są warunkiem koniecznym).

Koszyki do wyznaczenia Progu Interwencji Socjalnej (PIS) opracowano – kierując się wytycznymi zawartymi w rozporządzeniu² – dla następujących gospodarstw domowych:

1. Jednoosobowego gospodarstwa domowego osoby dorosłej (kobiety lub mężczyzny w wieku od 25 do 60 lat),
2. Jednoosobowego gospodarstwa domowego z osobą w wieku powyżej 60 lat,
3. Dwuosobowych gospodarstw domowych osób dorosłych (w wieku 25-60 lat),
4. Dwuosobowych gospodarstw domowych osób dorosłych w wieku powyżej 60 lat,
5. Rodziców samotnie wychowujących dziecko, w sześciu wariantach ze względu na wiek i liczbę dzieci:
 - z dzieckiem młodszym (DM) w wieku 0-5 lat,
 - z dzieckiem dorastającym (DD) w wieku od 6 do 18 lat,
 - z dzieckiem starszym (DS) w wieku od 19 do 24 lat,
 - z dwojgiem dzieci młodszych (DM),

¹ Por. art. 9 ustawy z dnia 12 III 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2013 r, poz. 182 z późn. zm.) oraz Rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z dnia 7 X 2005 r. w sprawie sposobu ustalania Progu Interwencji Socjalnej (Dz. U. nr 211, poz. 1762 z 2005 r.).

² Tamże.

- z dwojgiem dzieci dorastających (DD),
 - z jednym dzieckiem młodszym (DM) i dwojgiem dzieci dorastających (DD),
6. Rodziców z jednym dzieckiem młodszym (DM) w wieku od 0 do 5 lat,
 7. Rodziców z jednym dzieckiem dorastającym (DD) w wieku od 6 do 18 lat,
 8. Rodziców z jednym dzieckiem starszym (DS) w wieku od 19 do 24 lat,
 9. Rodziców z dwójką dzieci w trzech wariantach:
 - rodzice z dwojgiem dzieci młodszych (2 DM),
 - rodzice z dwojgiem dzieci dorastających (2 DD),
 - rodzice z dwojgiem dzieci starszych (2 DS),
 10. Rodziców z trójką dzieci: z dwojgiem dzieci dorastających (2 DD) i jednym dzieckiem starszym (DS),
 11. Rodziców z czwórką dzieci: z jednym dzieckiem młodszym (DM), dwojgiem dzieci dorastających (2 DD) oraz jednym dzieckiem starszym (DS).

Od kwietnia 2016 roku zaczął obowiązywać program rządowy Rodzina 500+, przyznający – w formie zasady uniwersalnej (bez kryterium dochodowego) – świadczenie w wysokości 500 zł na każde drugie i kolejne dziecko do ukończenia przez nie 18 roku życia, oraz na pierwsze dziecko, lecz przy zastosowaniu kryterium dochodowego (800 zł na osobę lub 1200 zł w przypadku dziecka niepełnosprawnego).³

Program ten i związane z nim wypłaty, nie są uwzględniane w dochodach przy ubieganiu się o świadczenie z pomocy społecznej. Stają się natomiast widoczne po stronie wydatków w badaniach budżetów gospodarstw prowadzonych w GUS. Nie ma wątpliwości, że program ów zmienia istotnie warunki ubogich gospodarstw domowych i wpływa na ich możliwości konsumpcyjne (GUS 2017 a, MRPiPS 2018).

Przy obecnym badaniu prognozy PIS, efekty tego programu nie były w pełni widoczne, gdyż 2016 r. był rokiem „rozruchu” nowego programu. Używane jednak dla celów porównawczych nowsze dane o wydatkach gospodarstw domowych z I kwintyla taki częściowy wpływ już ukazują (np. dynamika wydatków w tym kwintylu w danych obszarach konsumpcji oraz w ramach prognozy PIS).

Dziś warto więc postulatywnie zaznaczyć potrzebę metodologicznego uwzględnienia tego aspektu rzeczywistości w potencjalnie prowadzonym badaniu prognozy w przyszłości. Intencją stworzenia tych analiz było bowiem w miarę wierne (choć z elementami postulatywnymi) oddanie rzeczywistości konsumpcyjnej ubogich gospodarstw domowych.

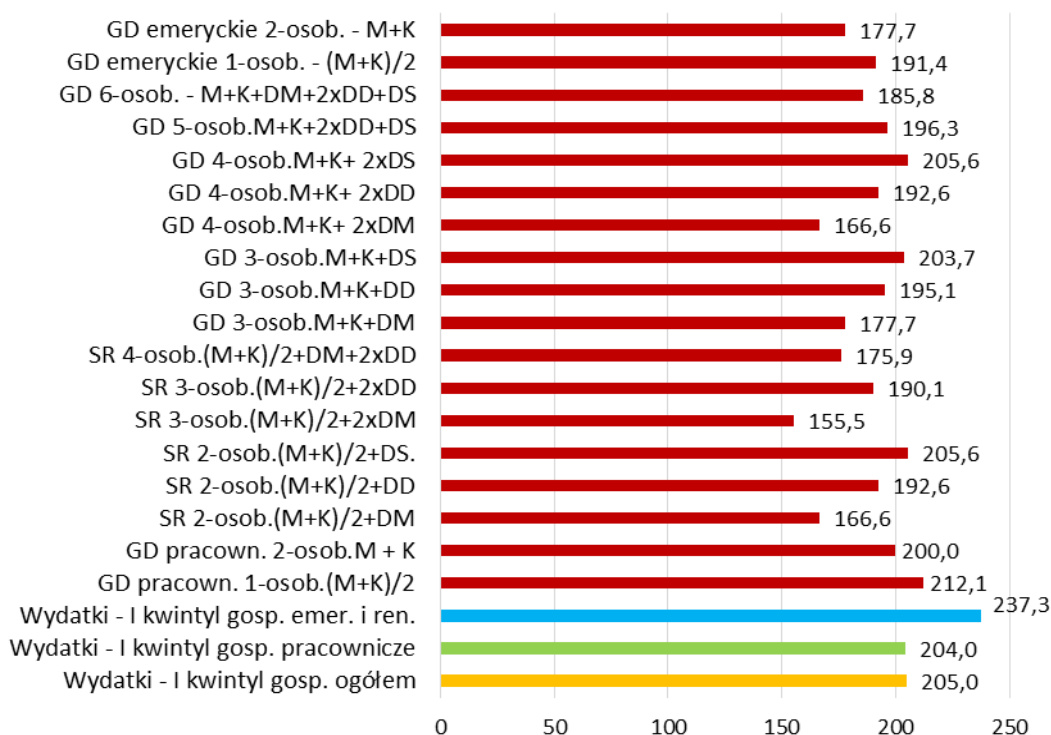
³ W 2018 r. wprowadzono modyfikację programu, polegającą na tym, że samotni rodzice ubiegający się o świadczenie na pierwsze dziecko muszą dołączyć do wniosku tytuł wykonawczy ustalający alimenty od drugiego rodzica na dziecko.

1. Żywność

W Progu Interwencji Socjalnej (PIS) dla potrzeb w zakresie żywności utrzymano parametry w modelu żywienia na podstawie norm żywienia, tabel składu i wartości odżywczych produktów oraz wcześniejszych ekspertyz IŻiŻ. Utrzymano założenia co do aktywności fizycznej: małą dla osób dorosłych, a dla dzieci i młodzieży do 18 lat umiarkowaną. Przyjmujemy, że gospodarstwo domowe w tym standardzie posiada dostateczne informacje o zdrowym żywności na poziomie bezpiecznym dla rozwoju biologicznego jego członków, a jednocześnie potrafi zestawiać racje pokarmowe minimalizując ich koszt.⁴

Przy szacowaniu koszyka żywności wykorzystano średnie ceny z 2016 r. udostępnione przez GUS.⁵ W szacunkach kosztów wyżywienia dzieci w dolnych przedziałach wiekowych (DM oraz DD) przyjęto aktualną strukturę dzieci (z danych GUS na 31 XII 2016 r.).

Wykres 1. Wydatki na żywność w standardzie PIS na tle wydatków gospodarstw o niskich dochodach w 2016 r. (na osobę, miesięcznie, w zł)

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS i BBGD. Uwagi i oznaczenia: SR - Gospodarstwo rodzica samotnie wychowującego dzieci. GD – gospodarstwo domowe. Gosp. prac. – gospodarstwo pracownicze. Gosp. emer. i ren. - Gospodarstwo emerytów i rencistów.

⁴ Utrzymujemy także założenie, że gospodarstwa o niskich dochodach kupują zwykle relatywnie taną i nieprzetworzoną żywność (np. na bazarach i/lub w supermarketach), by ją przetworzyć w domu. Podobne gospodarne założenie utrzymujemy dla warzyw i owoców sezonowych, które po nabyciu w czasie ich największej podaży można zakonserwować i przechować na później, co wymaga dodatkowej pracy i starania, ale także obniża koszt posiłków (IPiSS 2002, 11).

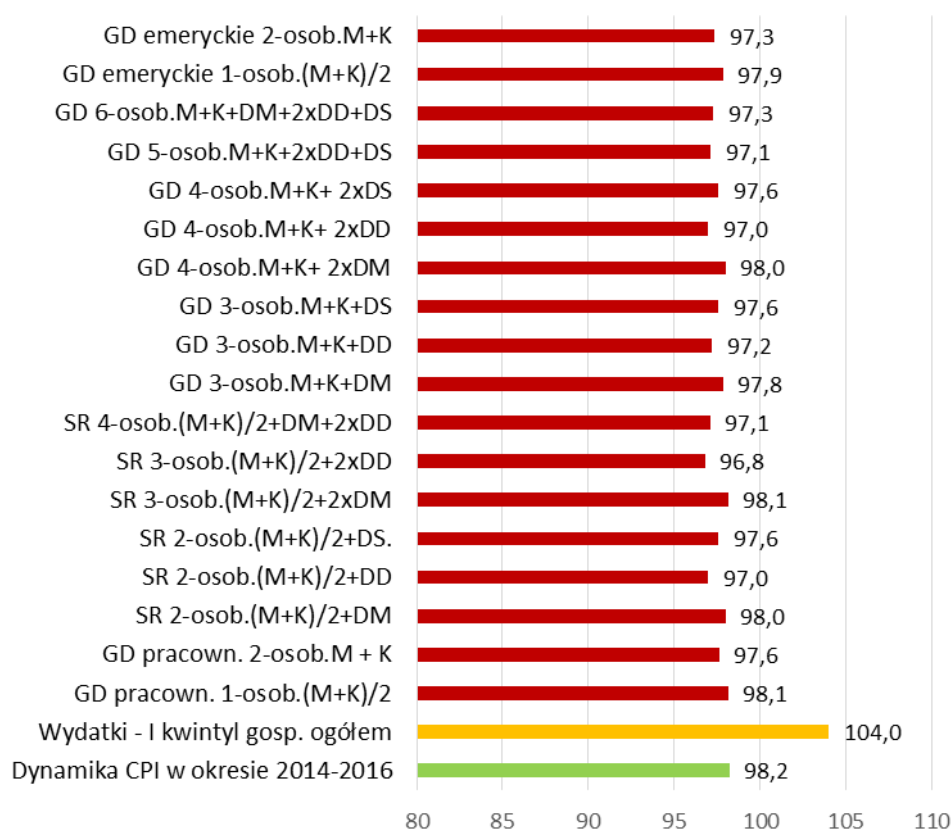
⁵ W przypadku braku notowań danego produktu, opierano się na wiedzy eksperckiej.

Stopień zróżnicowania wydatków na żywność w koszykach Progu Interwencji Specjalnej jest, co oczywiste, zależny od składu osobowego gospodarstwa (Wykres 1). Koszt ów zwykle rośnie wraz ze wzrostem wieku dzieci (w ramach trzech przedziałów wiekowych, jakie bierzemy pod uwagę).

Poziom wydatków żywnościowych na osobę w rodzinie w standardzie PIS jest prawie zawsze niższy od rzeczywistych wydatków gospodarstw domowych z I kwintyla, uznanych jako punkt odniesienia. Różnica ta jest wysoka zwłaszcza, gdy weźmiemy pod uwagę wydatki gospodarstw emerytów i rencistów.

Jednak w porównaniu do poprzedniego badania (w cenach z 2013 r.), koszty żywnościowe w standardzie PIS spadły (Wykres 2). Jest to zbieżne ze wskaźnikiem CPI (inflacji), gdyż w latach tych w polskiej gospodarce mieliśmy deflację.

Wykres 2. Dynamika koszyka PIS w zakresie żywności na tle realnych wydatków gospodarstw o niskich dochodach oraz inflacji (2013=100)

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS i BBGD. Uwagi i oznaczenia: SR - Gospodarstwo rodzica samotnie wychowującego dzieci. GD – gospodarstwo domowe. Gosp. pracown. – gospodarstwo pracownicze.

Wyższa dynamika spożycia żywności w gospodarstwach z I kwintyla (wzrost o 4%) wynika z poprawy kondycji finansowej tych gospodarstw, częściowo na skutek spadku bezrobocia, a w przypadku rodzin z dziećmi, także poprzez wprowadzenie świadczeń wychowawczych w ramach programu „Rodzina 500+”.

2. Potrzeby mieszkaniowe

Mieszkanie należy bezsprzecznie do podstawowych potrzeb człowieka: daje poczucie bezpieczeństwa, chroni przed zimą (co w naszej strefie klimatycznej ma zasadnicze znaczenie), jest podstawą planów prokreacyjnych i stabilizacji życiowej. Deprywacja potrzeb mieszkaniowych godzi w podstawy ludzkiej egzystencji.

W Polsce po 1989 r. polityka mieszkaniowa długo nie miała zbyt aktywnego charakteru. Z porównania wydatkowanych środków publicznych w latach 2009 - 2015 spośród instrumentów wspierania budownictwa mieszkaniowego najszerszy zasięg miały ulgi podatkowe (głównie niższa stawka VAT; por. MR i MliR 2015). Programy, które miały pomóc młodym rodzinom w zdobyciu własnego lokum („Rodzina na Swoim” oraz „Mieszkanie dla Młodych”) miały stosunkowo niewielki zasięg.⁶ Zapowiadany w 2017 r., a uruchomiony w 2018 r. program „Mieszkanie Plus”, choć nie ma wpływu na obecną weryfikację koszyka PIS, z uwagi na swój szerszy zasięg działania może wpłynąć na zmianę założeń do weryfikacji w 2021 r.

Głównymi czynnikami, od których zależy poziom wydatków na utrzymanie mieszkania są jego wielkość oraz standard zasobu mieszkaniowego (wiek i wyposażenie techniczne), forma własności lub tytułu do użytkowania, a także jego lokalizacja. Gospodarstwa domowe, w tym te o niskich dochodach, użytkują mieszkania bardzo różne, stopie zróżnicowania wydatków mieszkaniowych jest więc wysoki.

Z badań BBGD z 2016 r. wiadomo, że znaczna część gospodarstw z I kwintyla użytkowała mieszkania wyposażone w wodociąg (98,5%), ustęp splukiwany (94%) czy łazienkę (92%). Mieszkania te to zwykle zasoby starsze, i gorzej wyposażone: 25% tych gospodarstw nie ma centralnego ogrzewania, ale mają do dyspozycji piece, najczęściej na opał (22%). Choć gospodarstwa te mają ciepłą wodę bieżącą (92%), to częściej ogrzewaną lokalnie (piecyk, terma – 79%), niż z sieci miejskiej (12,8%). W zaopatrzeniu w gaz gospodarstwa z I kwintyla dysponują częściej gazem z butli (61%), niż z sieci (32,5%) (por. GUS 2017 a, 254).

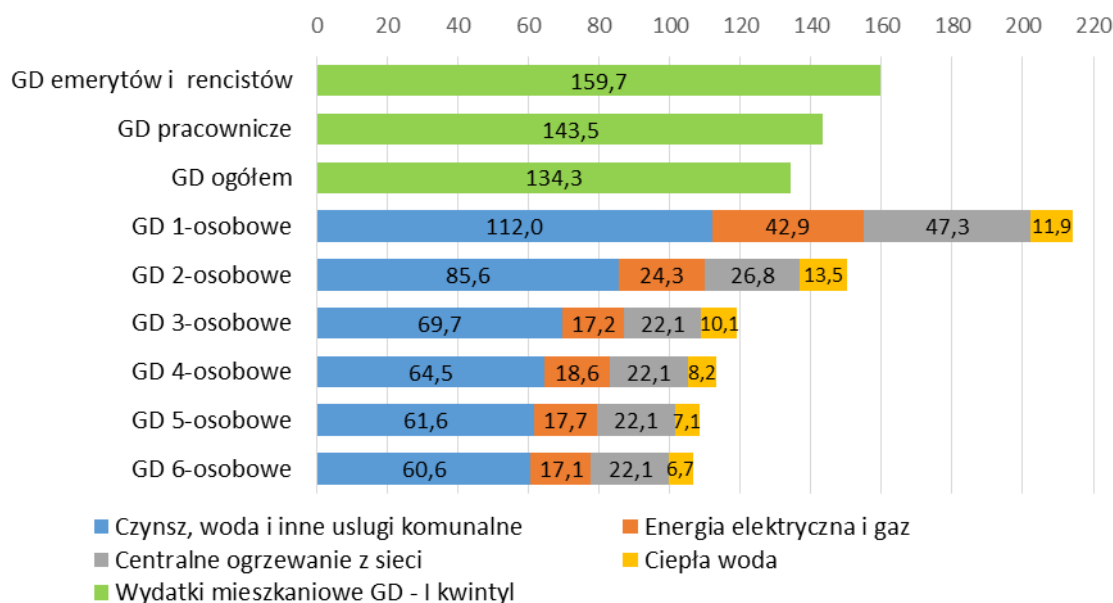
W standardzie PIS zakładamy, że ubogie gospodarstwa domowe zajmują mieszkania komunalne w budynkach starszych, zlokalizowanych w mieście średniej wielkości.⁷ Na podstawie danych z GGBD możemy utrzymać założenie, że są one wyposażone w podstawowe urządzenia (zimną i ciepłą wodę, energię elektryczną, centralne ogrzewanie z sieci miejskiej oraz gaz) Powierzchnia zasobów w standardzie PIS jest skromna: od 15 m² (kawalerka) do 42 m² w przypadku rodziny sześciuosobowej.

⁶ Z programu „Rodzina na Swoim” (od 2007 do 2012 r.) skorzystało 180 tys. kredytobiorców, głównie rodziny młode (ponad 70%) Por. <https://mdmprogram.com/aktualnosci/zakonczenie-programu-rodzina-na-swoim-podsumowanie-dofinansowania/> dostęp 10-02-2018. Program „Mieszkania dla młodych” realizowano w latach 2014 - 2018.

⁷ W 2012 r. 29,1% gospodarstw z I kwintyla mieszkało w budynkach jeszcze sprzed wojny, 18,1% zajmowało lokale wybudowane od końca wojny do 1960 r., a 35% zamieszkiwało w domach z lat 1961 - 1980.

Rozkład kosztów składających się na eksploatację mieszkania w standardzie PIS ilustruje Wykres 3. W przypadku gospodarstwa osób samotnych oraz gospodarstw 2-osobowych poziom tych wydatków jest wyższy od realnych wydatków gospodarstw z I kwintyla. Wraz ze wzrostem osób w gospodarstwie poziom wydatków na 1 osobę spada.

Wykres 3. Koszty użytkowania mieszkania w koszyku PIS na tle wydatków w gospodarstwach o niskich dochodach w 2016 r. (w zł, miesięcznie, per capita)

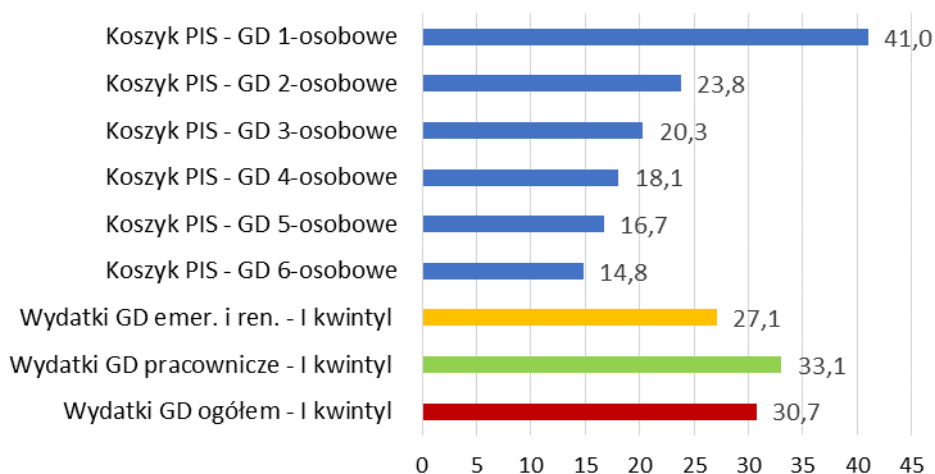
Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS i BBGD.

Uwagi i oznaczenia: GD – gospodarstwo domowe.

W trakcie prac nad weryfikacją koszyków dla wyposażenia mieszkań okazały się konieczne wymiany niektórych artykułów na nowsze, w związku z postępowaniem technicznym i wychodzeniem z użytku urządzeń starszych. Przykładem niech będzie to, że znaczna część ubogich gospodarstw używa pralki automatycznej (w I kwintylu jest to 92,6% – por. GUS 2017 a, 242). W uzasadnionych przypadkach zdecydowano się podnieść cenę produktów lub skrócić zbyt długie zakładane okresy użytkowania.

Poziom wydatków na wyposażenie mieszkań zachowuje się podobnie, jak wydatki na jego utrzymanie – realne wydatki gospodarstw z I kwintyla są zwykle wyższe od koszykowych, za wyjątkiem gospodarstw 1-osobowych (Wykres 4).

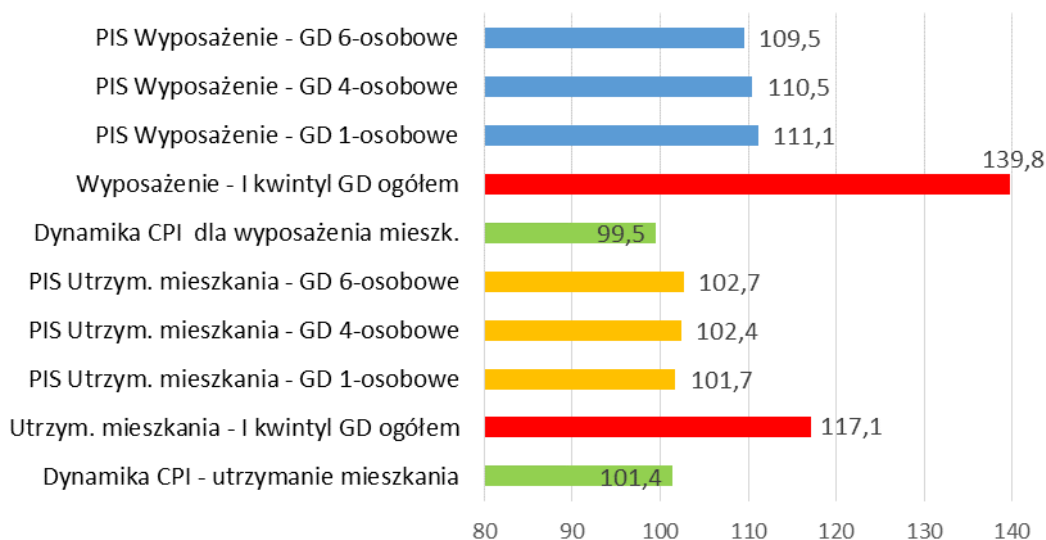
Wykres 4. Wydatki na wyposażenie mieszkania - standard PIS na tle wydatków ubogich gospodarstw (w 2016 r., per capita)

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS i BBGD.

Uwagi i oznaczenia: GD – gospodarstwo domowe, GD emer. i ren. – gospodarstwo emerytów i rencistów.

Wykres 5. Dynamika kosztów na utrzymanie mieszkania i jego wyposażenie w standardzie PIS na tle wydatków gospodarstw z I kwintyla i wskaźnika inflacji (2016 r., per capita)

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS i BBGD.

Uwagi i oznaczenia: jak w Wykresie 4.

W latach 2014-2016 wzrost wartości koszyków na utrzymanie mieszkań oscylował wokół 10% przy ujemnym wskaźniku CPI (Wykres 5). W tym czasie realne wydatki rodzin ubogich na utrzymanie mieszkania wzrosły o 17%. Z BBGD w 2016 r. wynika, że wyższe wydatki na mieszkaniowe oraz ich udział w konsumpcji ogółem dotyczyły w większym stopniu rodzin, które nie pobierały świadczenia wychowawczego z programu „Rodzina 500 plus” (por. GUS 2017 a,

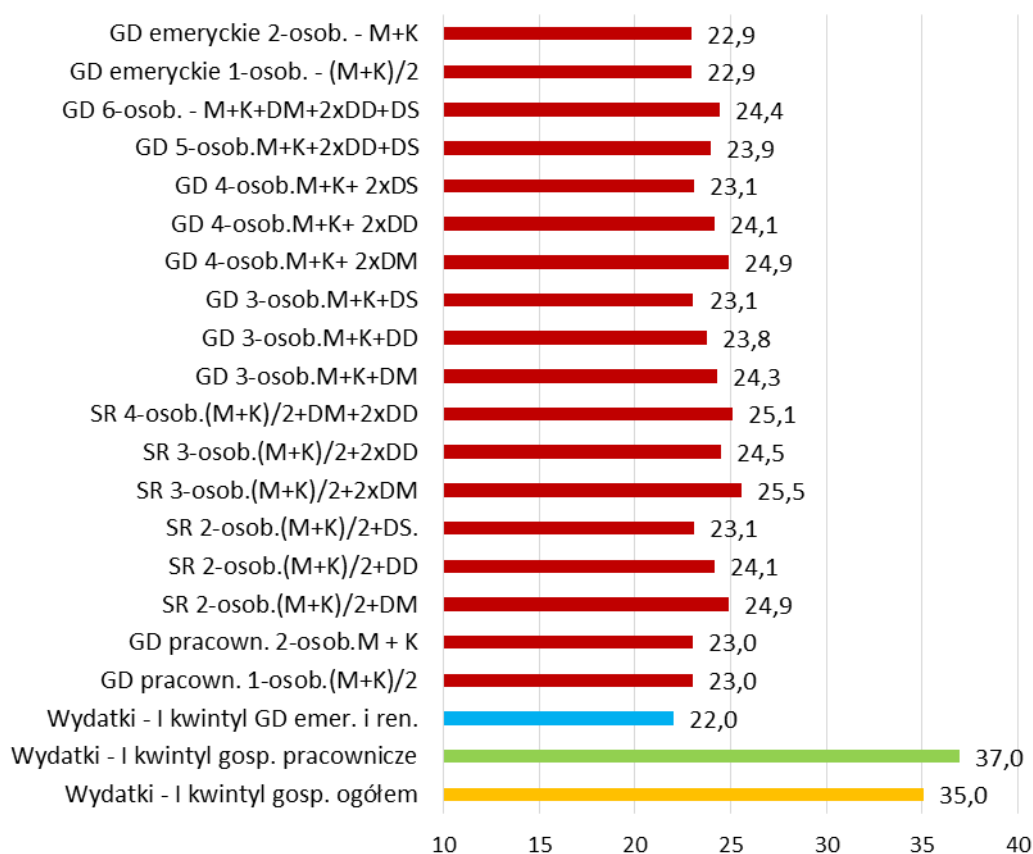
50). To mogłoby znaczyć, że w związku z poprawą sytuacji tych gospodarstw (np. w wyniku wyższych dochodów z pracy), obserwujemy większą konsumpcję w tej dziedzinie.

W porównaniu do poprzedniego badania z 2013 r., dla wyposażenie mieszkań wartości koszykowe rosną od 9,5 do 11,1%. Wydaje się to sporo, ale skala wzrostu wydatków w I kwintylu ogółem była prawie czterokrotnie wyższa.

3. Odzież i obuwie

Utrzymano założenie o relatywnie długich okresach użytkowania odzieży i obuwia, bliskie okresom ich fizycznego zużycia. Dla odzieży i obuwia przeznaczonych dla dzieci i młodzieży przyjęto relatywnie krótsze okresy użytkowania. Przyjmując, że zasoby odzieży i obuwia są niższej jakości, nie przewidziano, by były one przekazywane z dzieci starszych na młodsze.

Wykres 6. Wydatki na odzież i obuwie standardzie PIS na tle wydatków gospodarstw o niskich dochodach (per capita, miesięcznie w zł, 2016 r.).

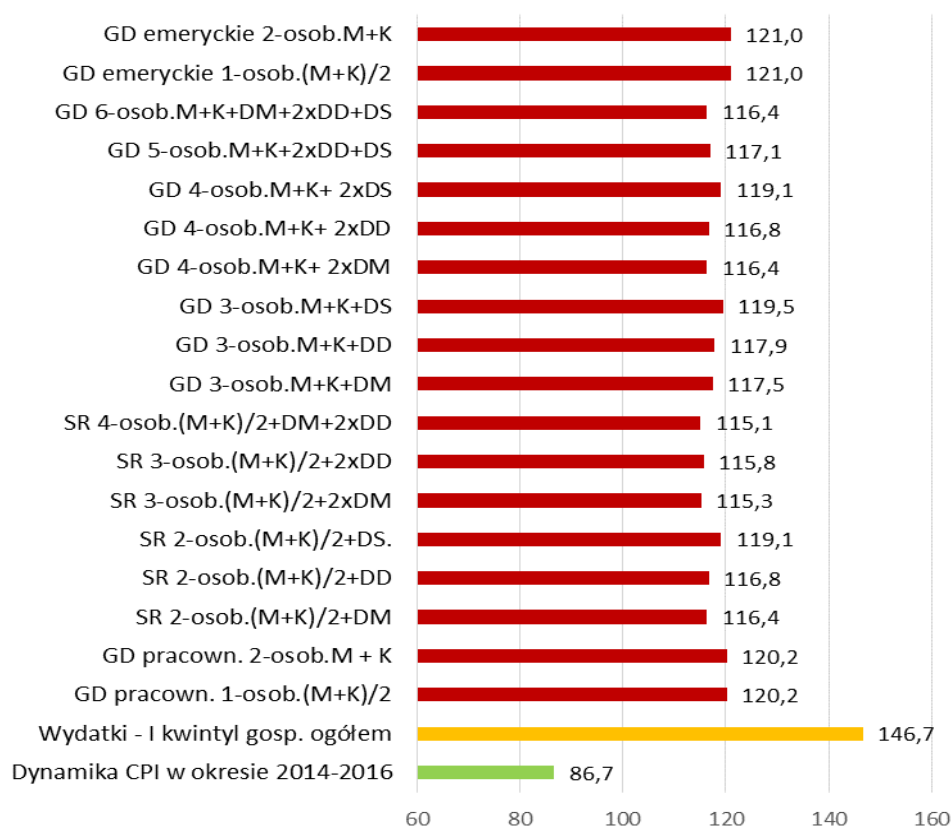
Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS i BBGD.

Uwagi i oznaczenia: SR - Gospodarstwo rodzica samotnie wychowującego dzieci. GD - gospodarstwo domowe. Gosp. prac. - gospodarstwo pracownicze. Gosp. emer. i ren. - Gospodarstwo emerytów i rencistów.

Wartość odzieży i obuwia dla poszczególnych osób w standardzie PIS obliczono na podstawie cen z 2016 r. Zastosowano przyjęte wcześniej rozwiązanie wychodzenia od cen przeciętnych z notowań GUS, a w przypadku z ich braku – z oceny eksperckiej. Następnie ceny te obniżono (odzieży o około 50%, obuwia o 40-35%) na podstawie obserwacji rynku odzieżowego, w tym cen towarów oferowanych na bazarach, w sklepach stosujących posezonowe wyprzedaże, a także punktów sprzedaży odzieży używanej.

We wszystkich badanych typach gospodarstw wartość koszyków odzieży i obuwia jest niższa od wydatków na te cele wśród gospodarstw z I kwintyla rozkładu dochodów (Wykres 7). W porównaniu do 2013 r., dystans realnych wydatków rodzin ubogich do szacunków w standardzie PIS jest znaczny.

Wykres 7. Dynamika PIS w zakresie odzieży i obuwia na tle wzrostu wydatków gospodarstw o niskich dochodach oraz inflacji (2013=100)

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS i BBGD.

Uwagi i oznaczenia: por. Wykres 6.

Przy wskaźniku CPI wskazującym w latach 2014-2016 na spadek ogółu cen z tej grupy (o 13%), zwraca uwagę bardzo wysoka dynamika rzeczywistych wydatków w gospodarstwach z I kwintyla (wzrost o 47%). Jest to jeden z efektów programu Rodzina 500+: udział odzieży i obuwia w strukturze wydatków był wyższy właśnie w grupie otrzymujących świadczenie

wychowawcze (GUS 2017 a, 49). Niższa dynamika koszyków PIS (Wykres 7) nie odzwierciedla w pełni tego zjawiska.⁸

4. Edukacja

Jak już wspomniano we Wprowadzeniu, badanie Progu Interwencji Socjalnej następuje głównie na podstawie danych cenowych z 2016 r. Analizy zmian systemowych, jakie bierzemy pod uwagę, dochodzą do końca 2016 r. , tym samym reforma szkolnictwa, wdrożona w 2017 r. nie została włączona do analizy.

W założeniach dotyczących struktury i wartości koszyka „edukacja” uwzględniono aktualne kierunki i determinanty przemian społecznych w Polsce po 2014 roku, w tym wyznaczniki zmian wskazane w aktualnie realizowanych strategiach i programach rządowych (m.in. w *Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020* i *Krajowym Programie Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji*). Priorytetem rozwoju jest wzrost liczby placówek pozarodzielskiej opieki nad dziećmi i liczby miejsc w tych placówkach, a w rezultacie wzrost odsetka dzieci korzystających z opieki innej niż sprawowana przez rodziców.⁹

Jednocześnie – wraz z rosnącą popularnością urlopów dla rodziców małych dzieci (rodzicielskich, wychowawczych) i poszerzeniu zakresu uprawnień do takich urlopów, wzrasta liczba dzieci do lat 2 pozostających pod opieką jednego z rodziców – zwłaszcza w rodzinach o niskich dochodach.

Trzecim wyznacznikiem zmian wielkości wydatków na „edukację” w gospodarstwach domowych były zmiany wieku obowiązku szkolnego - i powrót do granicy wieku 7 lat zamiast 6 lat - oraz wieku obowiązku przedszkolnego z 5 lat do 6 lat.

Korzystając ze statystyk GUS określających odsetki dzieci w wieku 0-6 lat można zauważyć, że w zbiorowości tej opieka pozarodzielska dotyczy przede wszystkim dzieci starszych niż 2 lata, co tłumaczy zmniejszenie wydatków rodzin na żłobki i przedszkola oraz pokrewne formy opieki instytucjonalnej – a w rezultacie przeciętnych wydatków na edukację całej zbiorowości dzieci 0- 6 lat.

Na spadek wielkości wydatków na edukację małych dzieci (do lat 5) wpłynęły niższe poziomy opłat za opiekę przedszkolną. Miały tu zapewne znaczenie działania samorządów, które zapewniają – zgodnie z obowiązującym prawem – bezpłatną opiekę w przedszkolach w ramach minimum programowego („przedszkole za złotówkę”), a nierzadko też i dofinansowanie do

⁸ Dzieje się tak m. in. ze względu na przyjęte założenia metodologiczne, co do struktury i okresów użytkowania tych dóbr, priorytet funkcjonalności, założenie racjonalnych zachowań ekonomicznych i dobrej orientacji, co do ofert wyprzedazowych.

⁹ W 2015 r. opieką pozarodzielską w żłobkach, klubach dziecięcych i oddziałach żłobkowych objętych było 6,8% dzieci 0-3 lata, w 2016 – 7,8% Por. GUS 2017 d.

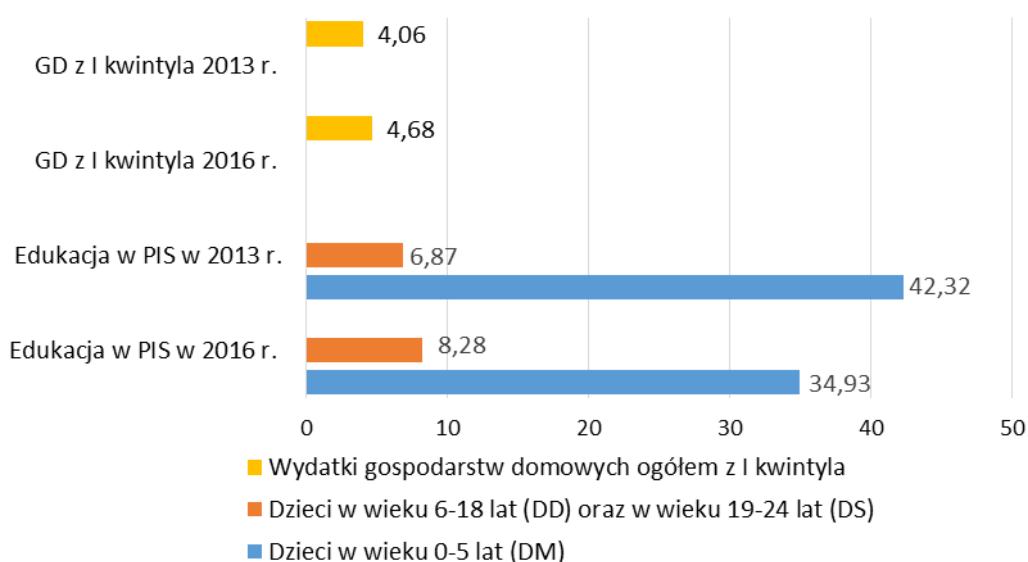
pozostałych zajęć edukacyjnych oferowanych w placówkach przedszkolnych. Niektóre samorządy dofinansowują też opiekę dla dzieci w żłobkach; m.in. w przypadkach, gdy nie mogą zaoferować rodzicom miejsc opieki w placówkach samorządowych.¹⁰

Koszyki PIS na edukację dzieci w wieku szkolnym rosną (choć są szacowane na niższym poziomie, to jednak nieco wzrastają (Wykres 8). Przyczyn wzrostu można upatrywać nie w zmianie wielkości kwot wydatkowanych na podręczniki (tu coraz większe znaczenie ograniczające koszty edukacji miało wprowadzanie bezpłatnych podręczników oraz podręczników i przyborów do nauki dla dzieci niepełnosprawnych – czyli coraz szerszy zakres rządowych programów darmowych podręczników i programu „Wyprawka szkolna”, ograniczających wielkość wydatków ponoszonych przez rodziców). Można jednak zakładać, że wraz ze wzrostem poziomu dochodów (na skutek otrzymywania świadczenia wychowawczego z programu „500+”) rodziny o niskich dochodach zwiększyły też wydatki na zakup lepszej jakości usług i towarów związanych z edukacją dzieci (wyższy standard wyposażenia szkolnego, udział w imprezach szkolnych).

Koszyk, konsekwentnie od lat, nie uwzględnia wciąż jeszcze kosztów zajęć dodatkowych oraz wydatków na edukację ponoszonych przez osoby dorosłe.

Wartość koszyka dla potrzeb edukacyjnych według dzieci w różnym wieku, w odniesieniu do gospodarstw z I kwintyla, ilustruje Wykres 8.

Wykres 8. Wydatki na edukację w standardzie PIS w porównaniu z wydatkami rodzin o niskich dochodach (miesięcznie, w zł, per capita)

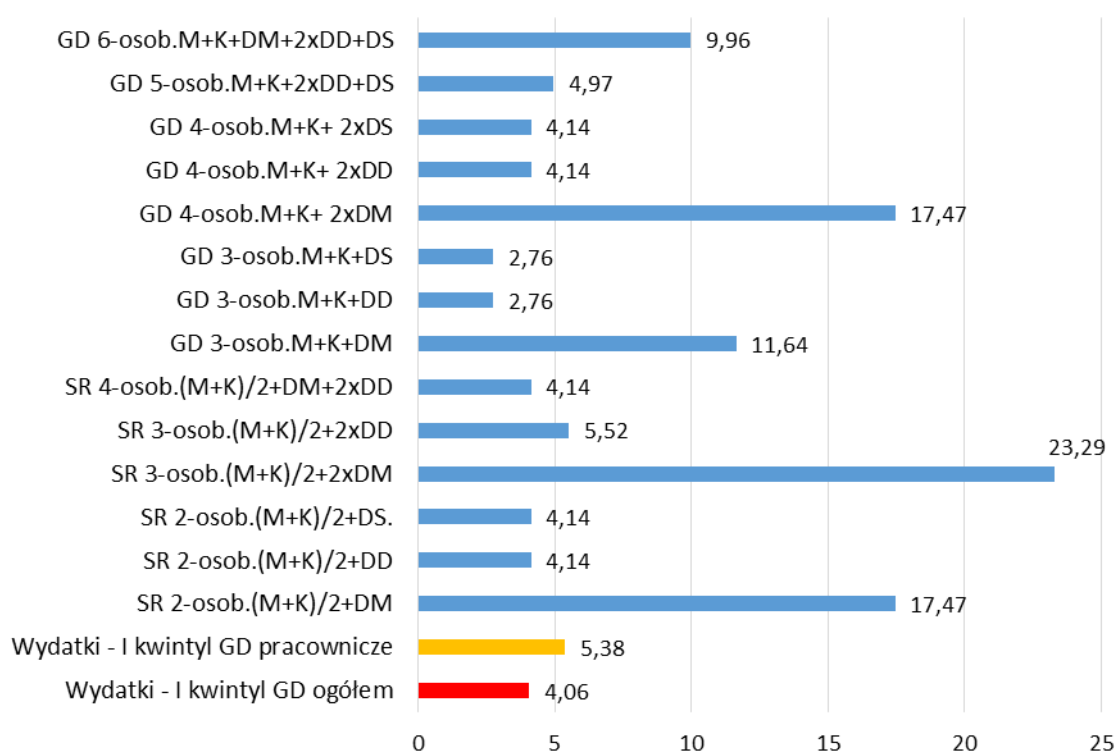
Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS i BBGD.

¹⁰ Natomiast wydaje się, że niewielki wpływ na wydatki na „edukację” w przypadku rodzin o niskich dochodach miało wprowadzenie przepisów o „dofinansowaniu” wynagrodzeń dla niań.

Dynamika koszyka PIS odbiega od dynamiki wydatków I kwintyla; głównie z powodu utrzymania – jak w latach ubiegłych – postulatycznego charakteru zawartości koszyka PIS, w którym założono szerszy od rzeczywistego, jednak pożądany z wielu względów zakres uczestnictwa dzieci w opiece przedszkolnej (co widać wyraźnie w gospodarstwach z dzieckiem młodszym), ale i nieco wyższego niż w latach ubiegłych standardu wyposażenia szkolnego.

Wartość wydatków na edukację (na osobę) w różnych typach rodzin, na tle realnych wydatków gospodarstw z I kwintyla przedstawia Wykres 9.

Wykres 9. Wartości koszyków PIS dla edukacji oraz wydatki gospodarstw o niskich dochodach (per capita, miesięcznie w zł) w 2016 r.

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS i BBGD.

Uwagi i oznaczenia: SR - Gospodarstwo rodzica samotnie wychowującego dzieci. GD - gospodarstwo domowe. Gosp. prac. - gospodarstwo pracownicze. Gosp. emer. i ren. - Gospodarstwo emerytów i rencistów.

5. Ochrona zdrowia i higiena

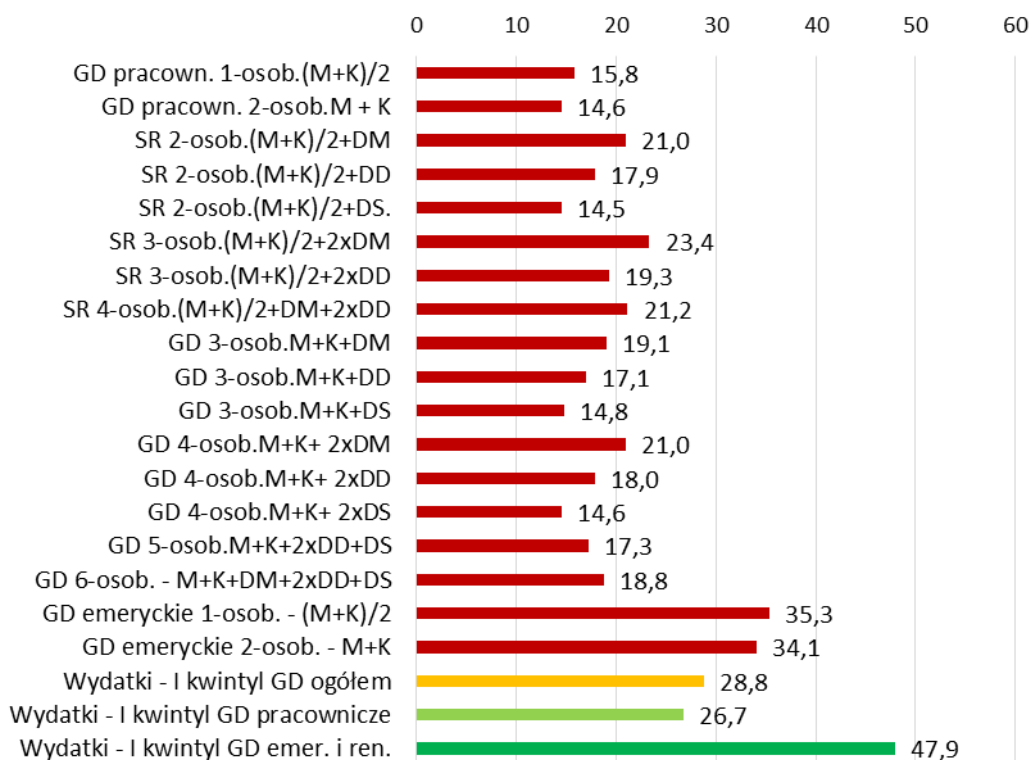
Koszyk PIS w zakresie ochrony zdrowia ma w założeniach odzwierciedlać potrzeby gospodarstwa domowego w zakresie podstawowego wyposażenia „apteczki domowej”, uwzględniając koszty leczenia w minimalnym zakresie. Podobnie jak w poprzednich latach,

koszyk nie uwzględnia zakupu kosztownych lekarstw (np. antybiotyków lub kosztów terapii w leczeniu chorób cywilizacyjnych¹¹ czy leczeniu przewlekłym).

Zgodnie z początkowymi założeniami (IPiSS 2002) przyjmujemy, że większość potrzeb zdrowotnych populacji ubogiej realizowana jest przez usługi finansowane z powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego. Zakładamy jednak, że osoby te mogą również w ograniczonym zakresie korzystać z usług medycznych opłacanych z prywatnych środków finansowych (*out-of-pocket*). Koszyk ochrony zdrowia w standardzie PIS uwzględnia możliwość przeprowadzenia badań laboratoryjnych oraz wizyty lekarskiej i wizyty stomatologicznej finansowanych prywatnie. Ten rodzaj korzystania z usług medycznych zakłada się jedynie dla dzieci do 16 roku życia oraz osób starszych i to w ograniczonym wymiarze (1 raz w roku lub co dwa lata, zależnie od rodzaju usługi). Takie poszerzenie zakresu usług finansowanych ze środków prywatnych w koszyku ochrony zdrowia uzasadnia fakt, że według badań GUS, 23% najuboższych gospodarstw domowych korzystało z usług medycznych, a 27% z usług stomatologicznych świadczonych poza systemem powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego (GUS 2014 d).

Lista leków uwzględnionych w ramach „apteczki domowej” w koszyku została utrzymana bez zmian. Ceny dla większości leków przyjęto z notowań GUS z 2016 r., niektóre nie notowane w GUS, pochodzą z własnych obserwacji eksperckich.

Wykres 10. Wydatki na zdrowie standardzie PIS na tle wydatków gospodarstw o niskich dochodach (per capita, miesięcznie w zł, 2016 r.)

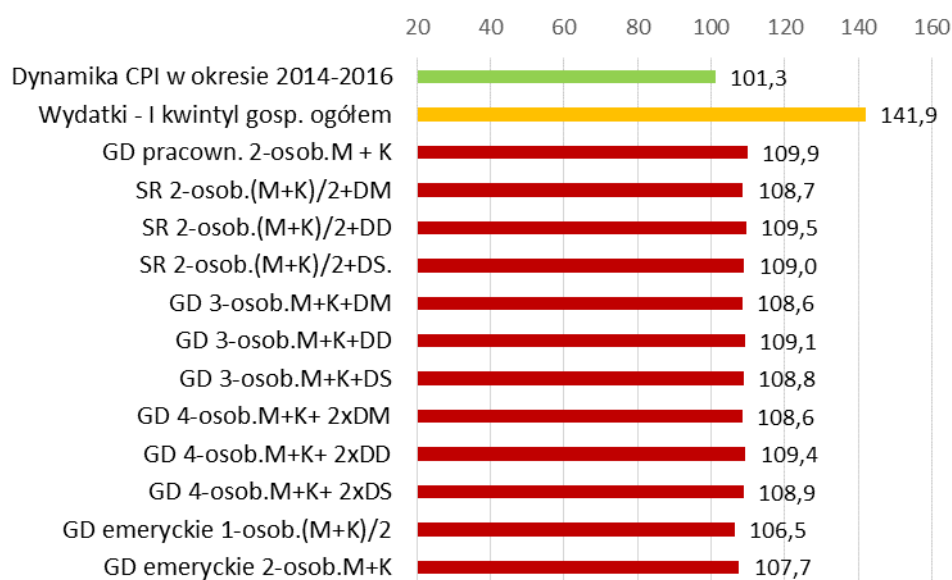
Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS i BBGD. Uwagi: por. Wykres 9.

¹¹ Choroby układu krążenia, nowotwory itp.

Wydatki w gospodarstwach domowych związane z potrzebami zdrowotnymi były zwykle niższe niż realne wydatki na osobę w I kwintylu (Wykres 10). W gospodarstwach emeryckich, mimo, iż w koszyku PIS są one wyższe od tych dla rodzin z dziećmi, to i tak realne nakłady gospodarstw osób starszych z I kwintyla są w sporym oddaleniu od tych wielkości.

Wprawdzie koszyki zdrowotne w standardzie PIS rosną szybciej niż inflacja (od 6,5 do 9,9%), to uwagę zwraca przede wszystkim duży (42%) wzrost realnych wydatków na zdrowie w I kwintylu (Wykres 11). Jest to drugi (po odzieży) ponad 40-procentowy wzrost kategorii wydatkowej w budżetach ubogich gospodarstw.

Wykres 11. Dynamika PIS w ochronie zdrowia w wybranych typach rodzin na tle wzrostu wydatków gospodarstw o niskich dochodach oraz inflacji (2013=100)

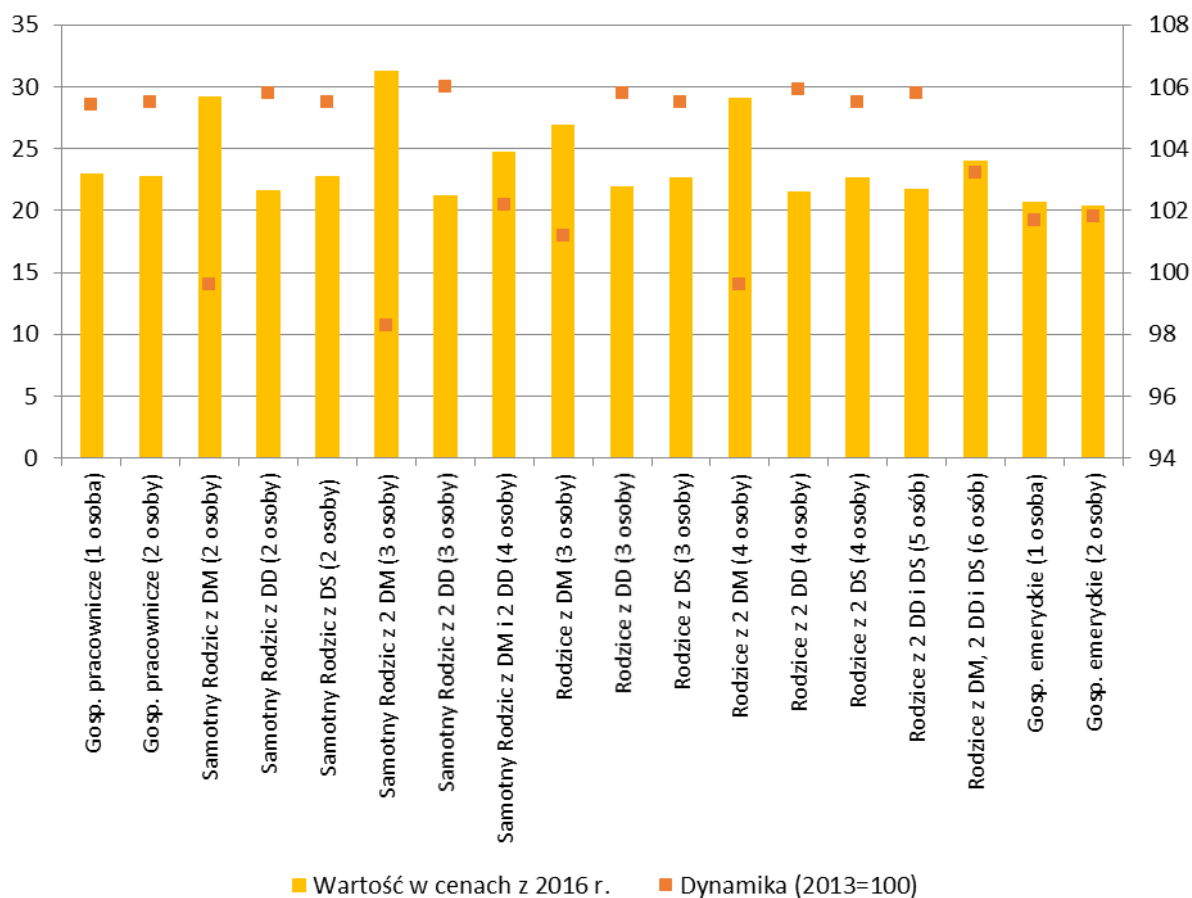

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS i BBGD.

Uwagi: por. Wykres 9.

W koszyku higieny osobistej, podobnie jak w ochronie zdrowia, zakres i sposób zaspokojenia potrzeb związanych z higieną pozostał niezmienny. Zmiany spowodowane były wzrostem cen większości produktów. Wartość koszyków higieny osobistej *per capita* była zwykle wyższa w przypadku gospodarstw z małymi dziećmi (Wykres 12), ale na ogół w tych przypadkach dynamika koszyków w porównaniu z 2013 r. była najniższa.

Wykres 12. Wydatki na higienę osobistą w koszykach PIS w cenach z 2016 r. oraz ich dynamika (2013=100)

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS i BBGD.

6. Transport i łączność

W trzyletnim okresie, jaki obejmuje okres weryfikacji, sposób zaspokajania potrzeb w dziedzinie transportu i łączności podlegał intensywnym przemianom. W przypadku standardu, jakim jest Próg Interwencji Socjalnej (PIS), zmiany dotyczą dużo bardziej łączności niż transportu i mobilności.

Podobnie jak w poprzednim badaniu, utrzymano założenie, że wydatki związane z transportem ponoszą osoby dorosłe (przede wszystkim głowa gospodarstwa domowego) oraz osoby starsze, a w przypadku dzieci również tylko te starsze. Zakładamy, że głowa gospodarstwa domowego potrzebuje się przemieszczać w związku z obowiązkami prowadzenia domu, pracuje w miarę blisko miejsca zamieszkania lub nie będąc aktywna zawodowo, czyni starania poszukując pracy. Druga osoba dorosła ponosi zwykle mniejsze koszty związane z mobilnością. Dla małych dzieci (DM) przewidziano niewielkie koszty związane z koniecznością okazyjnego

przemieszczania się (np. w sprawach zdrowotnych - wizyta u lekarza specjalisty niedostępnego w pobliżu). W przypadku pozostałych dzieci te niewielkie koszty związane są z funkcjonowaniem społecznym. W obu pozostałych przypadkach (DD i DS.) założono, iż miejsce nauki nie jest położone w znacznej odległości od miejsca zamieszkania lub edukacja nie jest z innych powodów związana z koniecznością regularnych dalekich dojazdów (np. internat).

W Tabeli 1 zilustrowano wartość koszyka PIS w dziedzinie transportu i łączności przyporządkowane poszczególnym członkom rodzin.

Tabela 1. Wydatki na transport i łączność w standardzie PIS (2013 i 2016 r.)

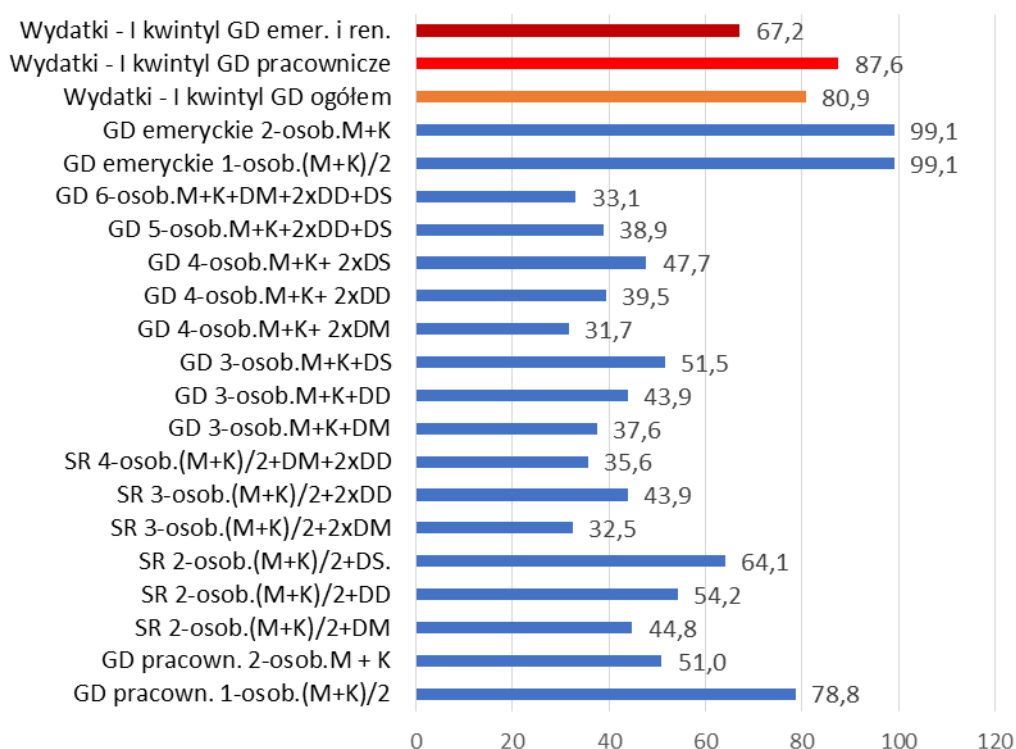
Wyszczególnienie	Głowa gosp. dom	Nast. os. dorosła	Osoba starsza	Dziecko: wiek 0-5 lat	Dziecko: wiek 6-18 lat	Dziecko: wiek 19-24 lat	Gosp. domowe
	M/K	M/K	M/K	DM	DD i DS	DS.	-
Transport 2016 r.	49,35	19,92	66,40	4,43	19,92	19,92	-
Transport 2013 r.	51,82	19,68	65,60	4,37	19,68	19,68	-
Dynamika (2013=100)	95,2					101,2	-
Łączność 2016 r.	16,51	-	16,51	-	-	16,51	32,36
Łączność 2013 r.	14,43	-	14,43	-	-	14,43	49,00
Dynamika (2013=100)	114,4	-	114,4	-	-	114,4	66,0

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS i BBGD.

Spadek dynamiki w zakresie transportu jest pochodną założeń koszyka oraz tendencji na rynku. W zakresie podstawowych usług transportowych (transport publiczny) widocznych jest szereg działań obniżających jego koszty. Upowszechnia się system Karty Dużej Rodziny (znacząco redukujący koszty transportu publicznego dla dzieci), uelastycznia się taryfy (bilety długookresowe, na określoną liczbę przystanków itd.) oraz zmienia strefy biletowe (zwłaszcza rozszerzeniu ulegają strefy tzw. I lub A, czyli z najtańszą taryfą). Niewielki wzrost w zakresie łączności wynika z kolei z dopasowania elementów koszyka do rzeczywistości (chodzi głównie o uwzględnienie realnych ofert pre-paidowych oraz modyfikację dostępu do aparatów telefonicznych typu smartfon).

W zakresie łączności, podobnie jak przy poprzednim badaniu, uwzględniono rozwój rynku telefonów komórkowych bez abonamentu oraz zmian operatorów i ich ofert na rynku. Zakłada się, że w gospodarstwach domowych z dziećmi telefon taki posiada osoba dorosła przynosząca do domu największy dochód lub aktywna zawodowo oraz dziecko w wieku 19-24 lata (końcowy okres edukacji lub początkowy okres zatrudnienia). Koszty użytkowania takiego telefonu przewidziano także dla gospodarstw emeryckich (dla jednej osoby). Przyjęto, iż jest to karta przedłużająca tzw. ważność konta (karta pre-paid) o jeden miesiąc. W ramach tej usługi można bez limitu dokonywać połączeń na inne telefony komórkowe (w tym do innych operatorów) oraz stacjonarne, bezpłatnie wysyłać wiadomości typu sms i mms, a także posiadać dostęp do Internetu mobilnego z limitem 15 GB.

Wykres 13. Wartości koszyków PIS dla transportu i łączności na tle wydatków gospodarstw o niskich dochodach (per capita, miesięcznie w zł, 2013 r.)

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS i BBGD.

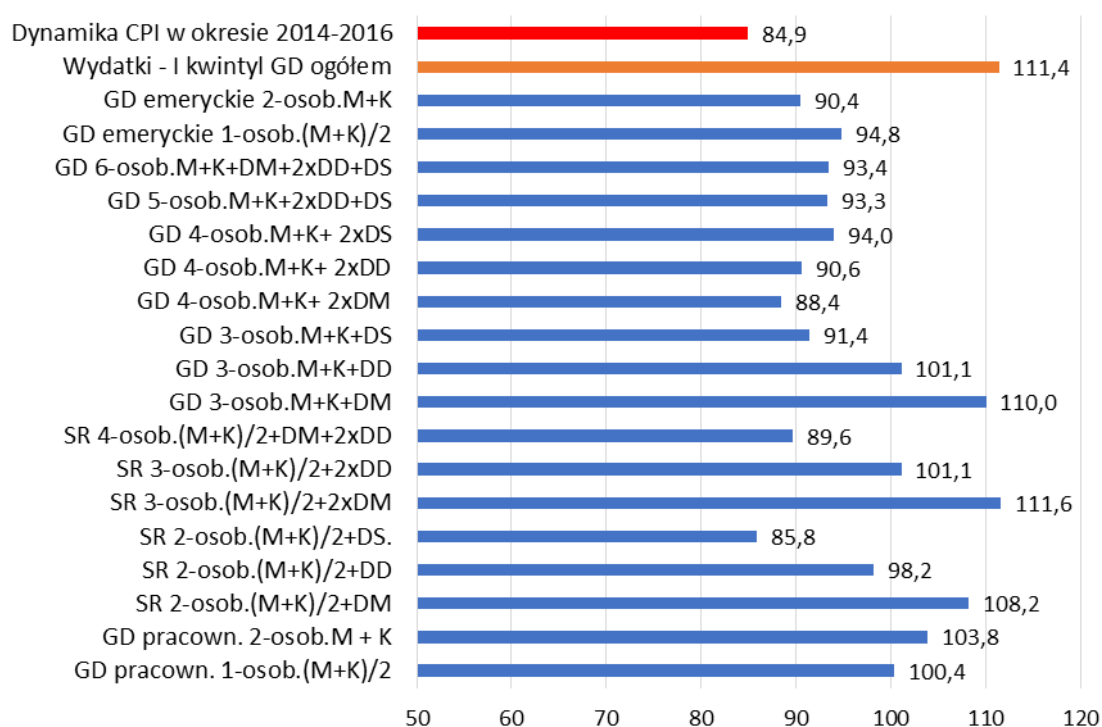
Uwagi i oznaczenia: SR - Gospodarstwo rodzica samotnie wychowującego dzieci. GD - gospodarstwo domowe. Gosp. prac. - gospodarstwo pracownicze. Gosp. emer. i ren. - Gospodarstwo emerytów i rencistów.

Utrzymano założenie o rezygnacji z usług pocztowych w zakresie spraw służbowych, przyjmując, że sprawy te są załatwiane w dużej mierze osobiście lub drogą elektroniczną.

Coraz większego znaczenia nabierają także komunikatory internetowe. Nie znajdują one w tej chwili pełnego odzwierciedlenia w koszyku (np. nie przewidziano w nim wyposażenia gospodarstwa domowego w komputer). Niemniej – zwłaszcza wśród młodzieży – stają się one głównym kanałem komunikacji, założyć zatem należy w jakiejś mierze dostęp do Internetu i umiejętność posługiwania się nim. Z tego względu koszyk PIS obecnie uwzględnia dostęp do Internetu mobilnego oraz pewne koszty związane z zakupem używanego aparatu telefonicznego typu smartfon, który jest w stanie tę usługę obsługiwać. Nie uwzględnia natomiast w dalszym ciągu dostępu do Internetu stacjonarnego. Niemniej, z powodu wzrastania dostępności tej usługi zdecydowano się na utrzymanie w ramach gospodarstwa domowego telefonu stacjonarnego (najniższy abonament dominującego operatora na gospodarstwo domowe) – co reprezentuje ewentualne zwiększone koszty dostępu do Internetu oraz potencjał przyłączenia do niego za pośrednictwem linii telefonicznej.

Podobnie jak w przypadku innych grup potrzeb, za punkt odniesienia wartości opracowanego koszyka w zakresie wydatków na transport i łączność obrano skalę wydatków gospodarstw domowych w I kwintyli (Wykresy 13 i 14).

Wykres 14. Dynamika koszyków PIS dla transportu i łączności na tle wydatków gospodarstw o niskich dochodach oraz inflacji w 2016-2014 (2013=100)

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS i BBGD.

Uwagi i oznaczenia: SR - Gospodarstwo rodzica samotnie wychowującego dzieci. GD - gospodarstwo domowe. Gosp. prac. - gospodarstwo pracownicze. Gosp. emer. i ren. - Gospodarstwo emerytów i rencistów.

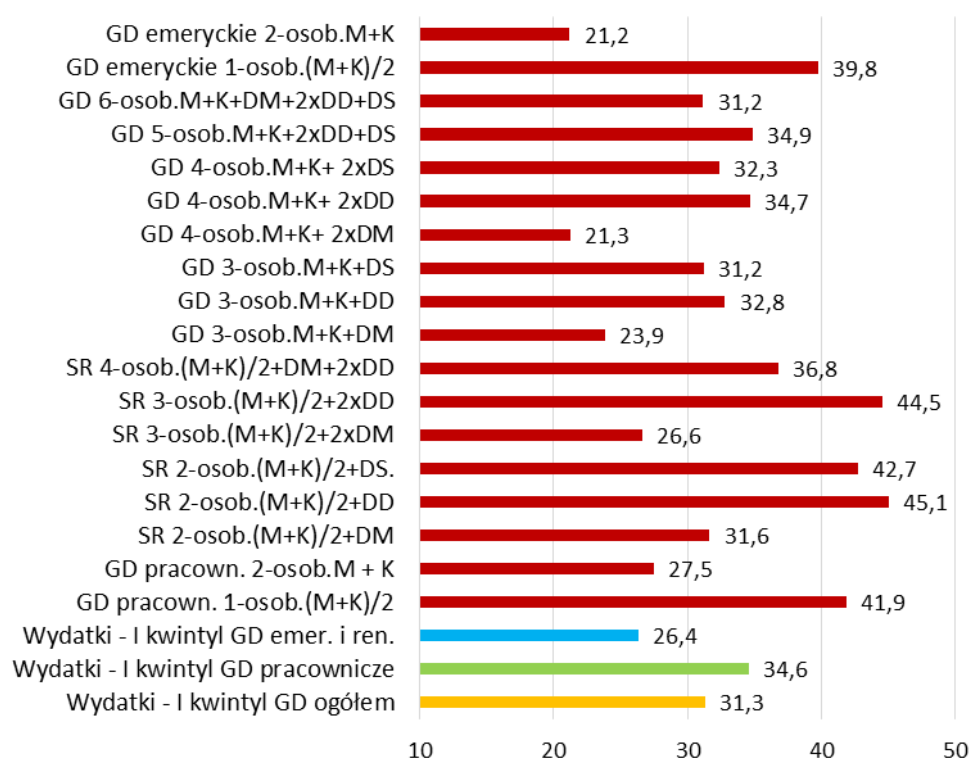
Tylko w nielicznych przypadkach wartości koszyków PIS przewyższają wysokość wydatków w tej kategorii w I kwintyli (gospodarstwa emeryckie, osoba samotna w wieku produkcyjnym oraz samotny rodzic z dzieckiem starszym). Wielkości zbliżają się do I kwintyla, gdy pojawia się dziecko starsze, a oddalają się od niego wraz ze wzrostem liczby osób w rodzinie. Te tendencje, jak i wysoka dynamika w niektórych przypadkach, to efekt przyjętych i omówionych powyżej założeń związanych z korektą koszyka w zakresie łączności (por. wykres 12). Natomiast dynamika CPI jest ponownie znacznie niższa od dynamiki rzeczywistych wydatków obserwowanych w I kwintyli (por. Wykres 13). Może to sugerować, iż jednym z elementów poprawy standardu życia najuboższych gospodarstw domowych jest nie tylko lepsze zaspokajanie wcześniej omówionych potrzeb z zakresu żywności, mieszkania czy i odzieży, ale także stopniowe zwiększanie zakresu korzystania z bardziej zaawansowanych usług technologicznych (np. mobilny Internet), które stały się bardziej przystępne cenowo.

7. Kultura i rekreacja

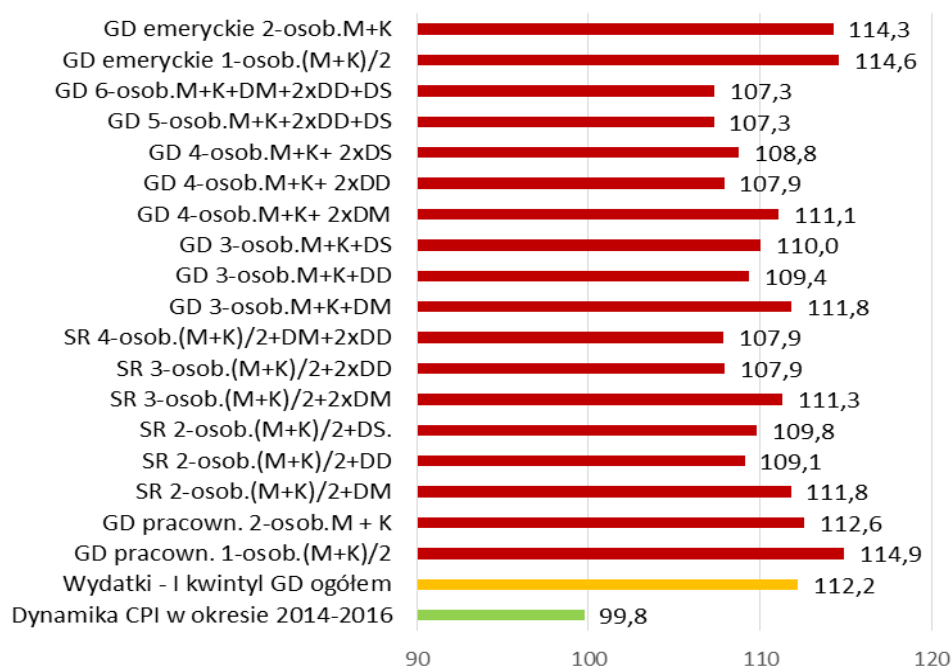
W związku z niewielką inflacją zmiany wartości koszyka w niedużym zakresie wynikają ze zmiany cen jego składników. Nastąpiła jednak zmiana jakości towarów wchodzących w skład koszyka oraz – przede wszystkim – skali korzystania z usług i zakupu dóbr.

Z pierwszych danych wynika, że świadczenie wychowawcze z programu „Rodzina 500 plus”, zmienia zachowania konsumpcyjne gospodarstw. W 2016 r. w rodzinach objętych tym wsparciem, udział wydatków na kulturę i rekreację był o 2% wyższy niż w rodzinach nie otrzymujących świadczeń wychowawczych (GUS 2016 a, 49-50). Wśród rodzin o niskich dochodach upowszechnia się korzystanie z dóbr wcześniej niedostępnych. Badania CBOS wskazują m.in. na znaczny wzrost udziału rodzin z dziećmi w wieku szkolnym korzystających z wypoczynku niezorganizowanego (organizowanego indywidualnie), a ograniczenia materialne (finansowe) okazują się tu coraz mniej znaczące (CBOS 2016).

Wykres 15. Wartości PIS w zakresie rekreacji i kultury na tle wydatków gospodarstw o niskich dochodach (per capita, miesięcznie w zł, 2016 r.).

Wykres 16. Dynamika PIS w zakresie kultury i rekreacji, wydatków gospodarstw o niskich dochodach oraz inflacji (2013=100)

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS i BBGD.

Uwagi i oznaczenia: SR - Gospodarstwo rodzica samotnie wychowującego dzieci. GD - gospodarstwo domowe. Gosp. prac. - gospodarstwo pracownicze. Gosp. emer. i ren. - Gospodarstwo emerytów i rencistów.

Dlatego przyjmujemy, że w rodzinach, zwłaszcza w przypadku dzieci starszych (do 18 lat) zmieniła się struktura jakościowa koszyka dóbr i usług oraz skala korzystania z wypoczynku, a także (choć w mniejszym stopniu) z imprez kulturalnych.

Konstrukcja koszyka i przyjęte wartości normatywne są odbiciem priorytetu potrzeb rozwojowych dzieci. Dlatego wydatki z koszyka kultury i rekreacji przekraczają nieco wydatki ponoszone na ten cel przez gospodarstwa domowe z I kwintyla właśnie tam, gdzie w składzie gospodarstwa są dzieci (por. Wykres 15).

Zmiany wartości koszyków w zakresie kultury i rekreacji, na tle wydatków gospodarstw o niskich dochodach oraz inflacji w latach 2014 - 2016 r. przedstawia Wykres 16.

* * *

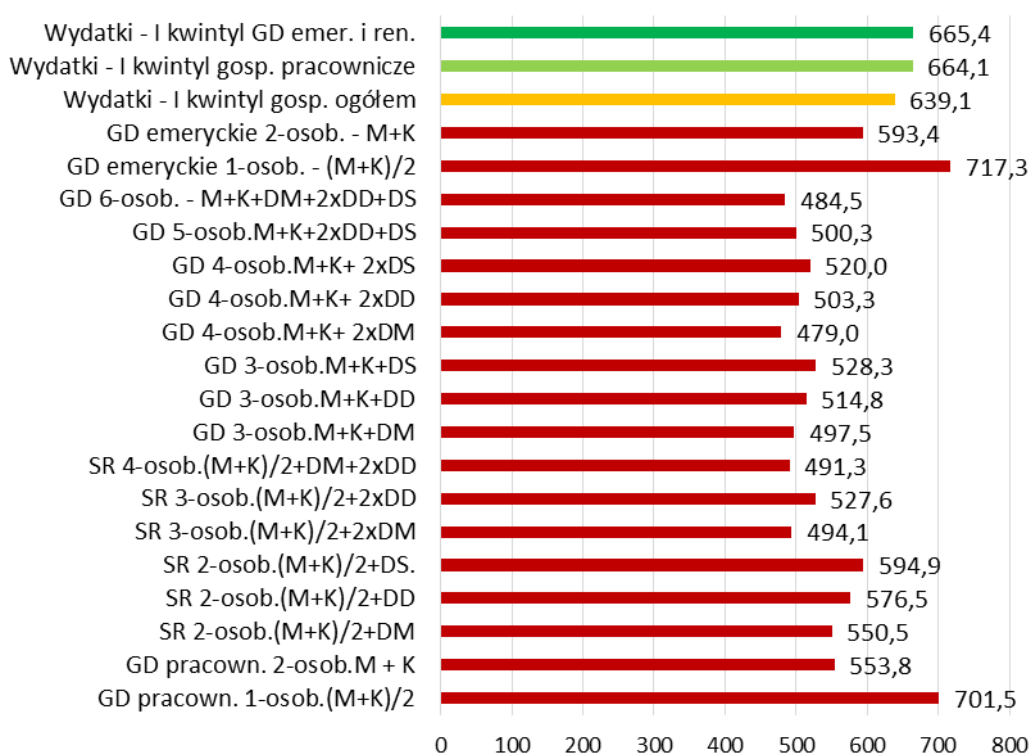
W Progu Interwencji Socjalnej, istnieje dodatkowa kategoria „pozostałych wydatków”, których wartość szacujemy jako 8% od sumy omówionych wyżej grup wydatków (IPiSS 2002).

Łączne wartości Progu Interwencji Socjalnej dla 2016 r. w różnych typach gospodarstw domowych są przedstawione w Posumowaniu, a szczegółowe dane zawarto w Aneksie.

8. Podsumowane: łączna wartość Progu Interwencji Socjalnej w 2016 r.

Wartości łączne Progu Interwencji Socjalnej ilustruje poniższy wykres. Zestawiając progi PIS z poziomem realnych wydatków ponoszonych przez ubogie gospodarstwa domowe (z I kwintyla rozkładu dochodów) widać, że wartości PIS są wyższe tylko w gospodarstwach osób samotnych oraz samotnego rodzica z dzieckiem starszym. Koszyki PIS są najniższe w rodzinach z 4 dzieci na utrzymaniu.

Wykres 17. Wartości Progu Interwencji Socjalnej ogółem na tle wydatków gospodarstw z I kwintyla (per capita, 2016 r.)

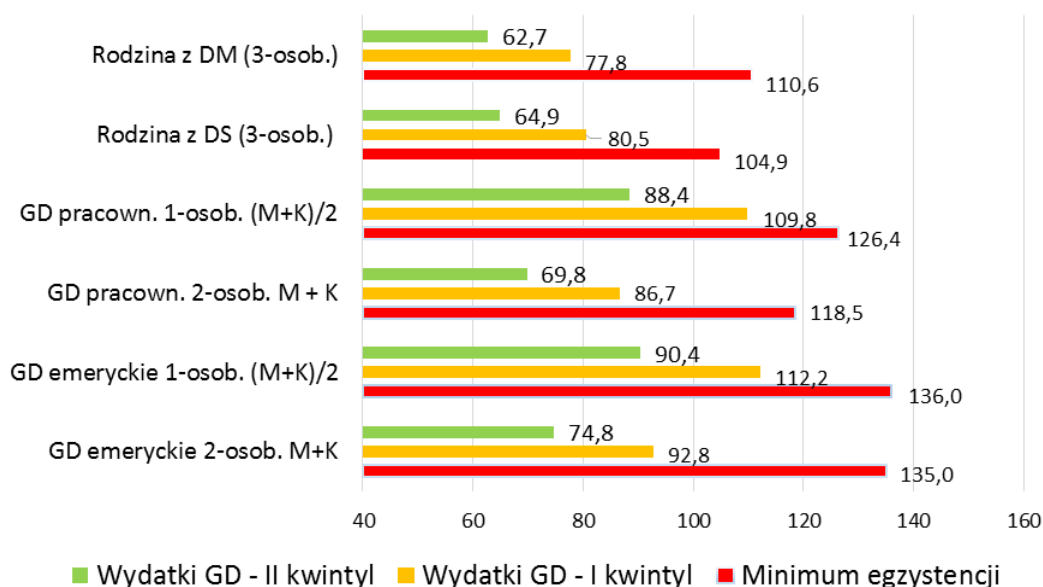
Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS i BBGD.

Uwagi i oznaczenia: SR - Gospodarstwo rodzica samotnie wychowującego dzieci. GD - gospodarstwo domowe. Gosp. prac. - gospodarstwo pracownicze. Gosp. emer. i ren. - Gospodarstwo emerytów i rencistów.

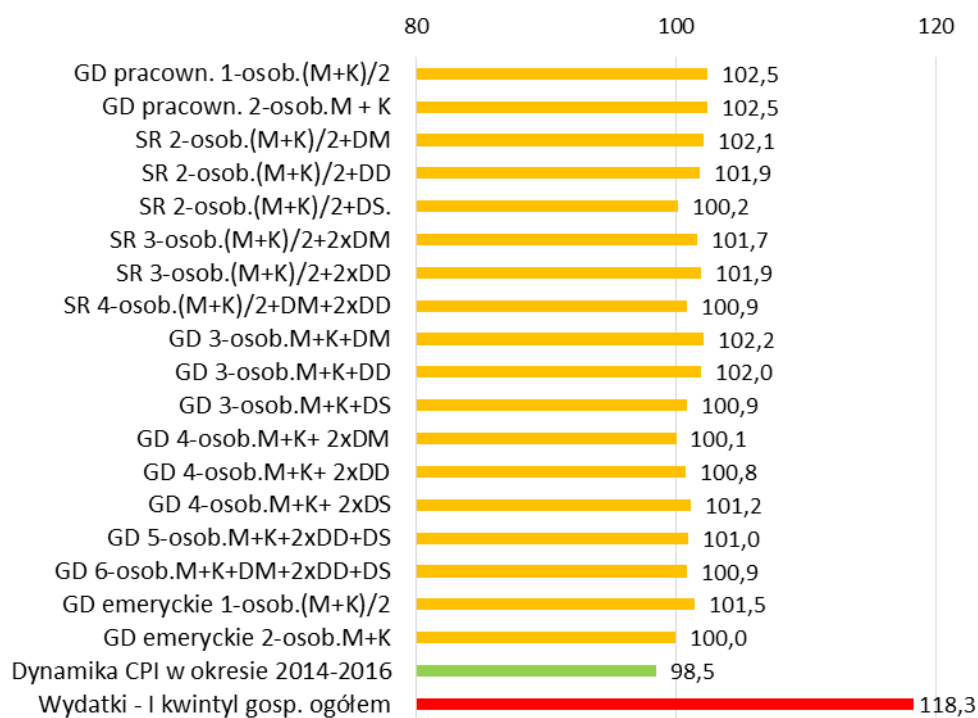
Zweryfikowane wartości Progu Interwencji Socjalnej są wyższe od wartości minimum egzystencji (ME) o 10 - 35% , co wydaje się słuszne, gdyż linia ME wyznacza linię skrajnego ubóstwa.

Jak już zaznaczono, koszyki PIS zwykle są niższe od wydatków z I kwintyla, ale zawsze są one niższe niż wydatki gospodarstw z II kwintyla rozkładu dochodów. (por. Wykres 18). Wartości PIS od lat mieszczą się między I a II kwintylem, choć zwykle są dużo bliżej I kwintyla.

Wykres 18. Wartości PIS w odniesieniu do innych miar (per capita, w 2016 r.)

Wykres 19. Dynamika koszyków PIS na tle inflacji i wydatków z I kwintyla (2013=100)

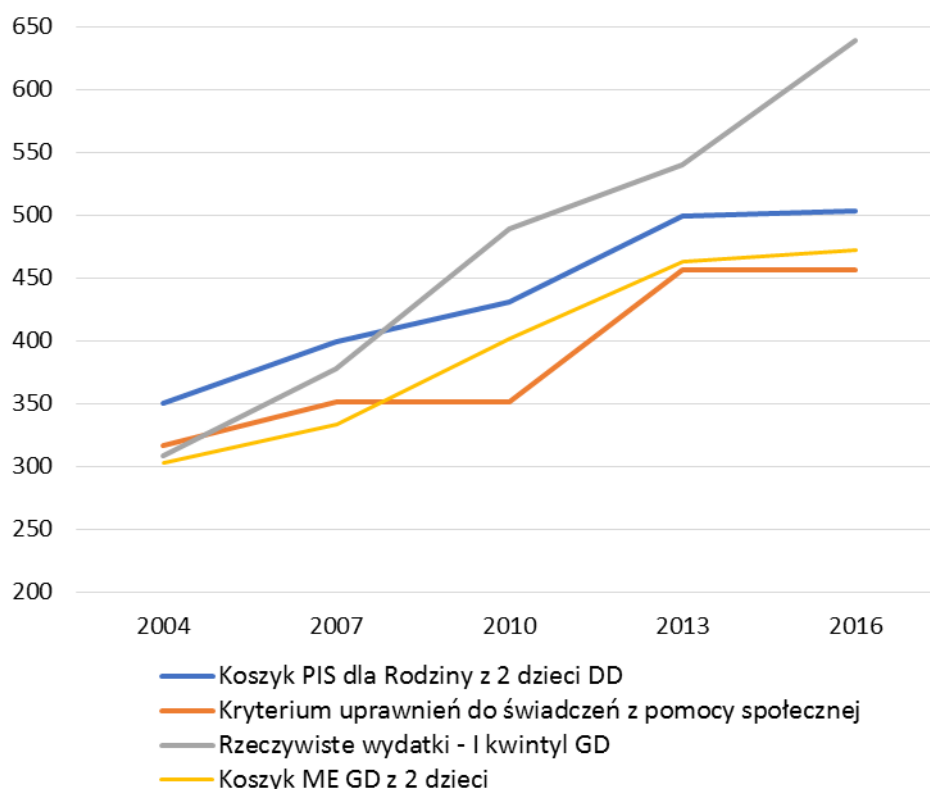

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS i BBGD.

Ważny proces, jaki miał miejsce w latach 2014 – 2016 to bardzo **duży wzrost wydatków realnych gospodarstw ubogich** (z I kwintyla rozkładu dochodów) **sięgający ponad 18%, co – przypomnijmy - działo się w warunkach deflacji. Na tym tle wzrost wartości koszyków PIS do 2,5% można uznać za umiarkowany.**

Wykres 20 ilustruje wartości progów PIS dla rodziny z dwojgiem dzieci na tle wartości minimum egzystencji oraz wydatków w I kwintylu w 5 ostatnich badaniach koszyków PIS. Dane uzupełniono o granicę dochodów uprawniającą do świadczeń z pomocy społecznej.

Wykres 20. Wartości progów PIS w latach 2002 - 2013 na tle wydatków grup ubogich i rzeczywistego dostępu do świadczeń (gospodarstwo z dwójką dzieci)

Źródło: Opracowanie własne.

Wartość Progu Interwencji Socjalnej w ostatnim okresie wzrosła minimalnie. Słabą dynamikę ma także koszyk minimum egzystencji (ME). Widać wyraźnie, że w ciągu ostatnich 15 lat poziom wydatków gospodarstw ubogich rosną najszybciej.

Nowym wyzwaniem metodologicznym jest zestawienie wartości progów PIS z efektami programu Rodzina 500+. Ze względu na przesunięcie w czasie odnośnie do cen źródłowych i wprowadzeniu programu niniejsze badanie tego typu modyfikacji jeszcze nie wymagało. Ale już teraz widać, że wydatki I kwintyla cechuje istotna dynamika wzrostowa, która przekracza założenia strukturalne koszyków. Zwiększone wydatki w wielu analizowanych kategoriach pokazują wzrost standardu życia najuboższych warstw społecznych. Abstrahując od jego nominalnej wartości, pod względem metodologicznym trudno będzie go pominąć w przyszłości.

Literatura:

- Broda-Wysocki P., Kurowski P. (2013), *Próg interwencji społecznej czy minimalny dochód socjalny? Refleksja nad propozycjami zmian w pomocy społecznej*, Polityka Społeczna, nr 4/2013.
- Broda-Wysocki P., Kurowski P. (2017), *Ubóstwo mieszkaniowe: oblicza, trendy, wyzwania*, Polityka Społeczna, nr 2/2017.
- CBOS (2016), *Wyjazdy wypoczynkowe i wakacyjna praca zarobkowa uczniów*, Komunikat z Badań CBOS nr 135/2016, Warszawa.
- GUS (2017 a), *Budżety gospodarstw domowych w 2016 r.*, Informacje i opracowania statystyczne GUS, Warszawa.
- GUS (2017 b), *Biuletyn Statystyczny GUS*, Warszawa.
- GUS (2017 c), *Pomoc społeczna i opieka nad dzieckiem i rodziną w 2016 roku*, Warszawa.
- GUS (2015), *Beneficjenci pomocy społecznej i świadczeń rodzinnych w 2014 r.*, Warszawa.
- GUS (2014 a), *Budżety gospodarstw domowych w 2013 r.*, Informacje i opracowania statystyczne GUS, Warszawa.
- GUS (2014 c), *Sytuacja gospodarstw domowych w 2013 r. w świetle wyników badania budżetów gospodarstw domowych*, Informacja sygnałowa, maj, Warszawa.
- GUS (2014 d), *Ochrona zdrowia w gospodarstwach domowych w 2013 r.*, Warszawa
- IPiSS (2002), *Kryteria dochodowe uprawniające do świadczeń pomocy społecznej*, raport, Golinowska S. (red.), czerwiec, Warszawa.
- IPiSS (2015), *Wysokość i struktura Progu Interwencji Socjalnej. Raport Weryfikacyjny*, Broda-Wysocki P. (red.), luty, Warszawa. Dostępny na www.ipiss.com.pl
- KPPUIWS (2014), *Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji*, MPiPS, lipiec, Warszawa,
- MF i MiR (2015), *Przegląd wydatków publicznych: polityka wspierająca mieszkalnictwo*, Warszawa, październik.
- MRPiPS (2018), *Sytuacja społeczno-ekonomiczna gospodarstw domowych w Polsce w latach 2015-2016*, Departament Analiz Ekonomicznych i Prognoz, styczeń, Warszawa.
- MDM <https://mdmprogram.com/aktualnosci/zakonczenie-programu-rodzina-na-swoim-podsumowanie-dofinansowania/> - dostęp 10-02-2018 r.

9. Aneks tabelaryczny

Tablica 1A. Próg Interwencji Socjalnej w gospodarstwach pracowniczych na tle wydatków z I kwintyla (w złotych, na 1 osobę, w cenach z 2016 r.)

Liczba osób	1-osobowe	2-osobowe	2-osobowe	2-osobowe	2-osobowe	3-osobowe	3-osobowe	4-osobowe	Gospodarstwa domowe ogółem
Skład demograficzny gospodarstwa	(M+K)/2	M + K	(M+K)/2+DM	(M+K)/2+DD	(M+K)/2+DS.	(M+K)/2+2xDM	(M+K)/2+2xDD	(M+K)/2+DM+2xDD	Wydatki z I kwintyla
1 Żywność	212,05	200,02	166,60	192,61	205,59	155,46	190,14	175,90	205,04
2 Mieszkanie	254,98	174,00	174,00	174,00	174,00	139,42	139,42	131,42	165,03
– eksploatacja	214,00	150,21	150,21	150,21	150,21	119,11	119,11	113,34	134,31
– wyposażenie	40,99	23,79	23,79	23,79	23,79	20,31	20,31	18,08	30,72
3 Odzież i obuwie	23,01	23,01	24,91	24,14	23,07	25,54	24,52	25,09	35,04
4 Edukacja	0,00	0,00	17,47	4,14	4,14	23,29	5,52	4,14	4,68
5 Ochrona zdrowia	15,81	14,57	21,00	17,94	14,53	23,37	19,30	21,18	28,78
6 Transport i łączność	78,80	50,98	44,85	54,21	64,08	32,45	43,86	35,62	80,91
7 Kultura i rekreacja	41,86	27,47	31,65	45,05	42,72	26,65	44,52	36,77	31,34
8 Higiena osobista	22,99	22,74	29,21	21,65	22,74	31,29	21,21	24,77	*
9 Pozostałe wydatki	51,96	41,02	40,77	42,70	44,07	36,60	39,08	36,39	88,31
10 Razem koszyk PIS	701,47	553,81	550,45	576,46	594,95	494,06	527,57	491,30	639,13

Oznaczenia: M - Mężczyzna w wieku od 25 do 60 lat, K - Kobieta w wieku od 25 do 60 lat, DM - Dziecko młodsze -tj. w wieku od 0 do 5 lat, DD - Dziecko dorastające tj. w wieku od 6 do 18 lat, DS - Dziecko starsze tj. w wieku od 19 - 24 lat. * - Wydatki te są ujęte w poz. nr 9.

Źródło: IPiSS / GUS.

Tablica 1B. Próg Interwencji Socjalnej w gospodarstwach pracowniczych na tle wydatków z I kwintyla (w złotych, na 1 osobę, w cenach z 2016 r.)

Liczba osób		3-osobowe	3-osobowe	3-osobowe	4-osobowe	4-osobowe	4-osobowe	5-osobowe	6-osobowe	Gospodarstwa domowe ogółem
Skład demograficzny gospodarstwa		M+K+DM	M+K+DD	M+K+DS	M+K+ 2xDM	M+K+ 2xDD	M+K+ 2xDS	M+K+2xDD+DS.	M+K+DM+2xDD+DS.	Wydatki z I kwintyla
1	Żywność	177,74	195,08	203,74	166,60	192,61	205,59	196,32	185,80	205,04
2	Mieszkanie	139,42	139,42	139,42	131,42	131,42	131,42	125,15	121,28	165,03
	– eksploatacja	119,11	119,11	119,11	113,34	113,34	113,34	108,42	106,46	134,31
	– wyposażenie	20,31	20,31	20,31	18,08	18,08	18,08	16,73	14,81	30,72
3	Odzież i obuwie	24,28	23,77	23,05	24,91	24,14	23,07	23,94	24,42	35,04
4	Edukacja	11,64	2,76	2,76	17,47	4,14	4,14	4,97	9,96	4,68
5	Ochrona zdrowia	19,09	17,05	14,78	21,02	17,97	14,56	17,32	18,84	28,78
6	Transport i łączność	37,62	43,86	51,52	31,75	39,49	47,75	38,88	33,14	80,91
7	Kultura i rekreacja	23,86	32,80	31,24	21,28	34,68	32,34	34,88	31,18	31,34
8	Higiena osobista	26,97	21,93	22,66	29,10	21,54	22,63	21,76	24,04	*
9	Pozostałe wydatki	36,85	38,13	39,13	35,48	37,28	38,52	37,06	35,89	88,31
10	Razem koszyk PIS	497,46	514,80	528,29	479,03	503,28	520,02	500,28	484,55	639,13

Oznaczenia: M - Mężczyzna w wieku od 25 do 60 lat, K - Kobieta w wieku od 25 do 60 lat, DM - Dziecko młodsze -tj. w wieku od 0 do 5 lat, DD - Dziecko dorastające tj. w wieku od 6 do 18 lat, DS - Dziecko starsze tj. w wieku od 19 - 24 lat. * - Wydatki te są ujęte w poz. nr 9.

Źródło: IPiSS / GUS.

Tablica 2 A. Struktura Progu Interwencji Socjalnej w gospodarstwach pracowniczych na tle wydatków z I kwintyla (w cenach z 2016 r.)

Liczba osób		1-osobowe	2-osobowe	2-osobowe	2-osobowe	2-osobowe	3-osobowe	3-osobowe	4-osobowe	Gospodarstwa domowe ogółem Wydatki z I kwintyla
Skład demograficzny gospodarstwa		(M+K)/2	M + K	(M+K)/2 +DM	(M+K)/2 +DD	(M+K)/2 +DS.	(M+K)/2 +2xDM	(M+K)/2 +2xDD	(M+K)/2 +DM+2xDD	
1	Żywność	30,2	36,1	30,3	33,4	34,6	31,5	36,0	35,8	32,1
2	Mieszkanie	36,3	31,4	31,6	30,2	29,2	28,2	26,4	26,8	25,8
	– eksploatacja	30,5	27,1	27,3	26,1	25,2	24,1	22,6	23,1	21,0
	– wyposażenie	5,8	4,3	4,3	4,1	4,0	4,1	3,9	3,7	4,8
3	Odzież i obuwie	3,3	4,2	4,5	4,2	3,9	5,2	4,6	5,1	5,5
4	Edukacja	0,0	0,0	3,2	0,7	0,7	4,7	1,0	0,8	0,7
5	Ochrona zdrowia	2,3	2,6	3,8	3,1	2,4	4,7	3,7	4,3	4,5
6	Transport i łączność	11,2	9,2	8,1	9,4	10,8	6,6	8,3	7,3	12,7
7	Kultura i rekreacja	6,0	5,0	5,7	7,8	7,2	5,4	8,4	7,5	4,9
8	Higiena osobista	3,3	4,1	5,3	3,8	3,8	6,3	4,0	5,0	*
9	Pozostałe wydatki	7,4	7,4	7,4	7,4	7,4	7,4	7,4	7,4	13,8
10	Razem PIS	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Oznaczenia: M - Mężczyzna w wieku od 25 do 60 lat, K - Kobieta w wieku od 25 do 60 lat, DM - Dziecko młodsze -tj. w wieku od 0 do 5 lat, DD - Dziecko dorastające tj. w wieku od 6 do 18 lat, DS - Dziecko starsze tj. w wieku od 19 - 24 lat. * - Wydatki te są ujęte w poz. nr 9.

Źródło: IPiSS / GUS.

Tablica 2 B. Struktura Progu Interwencji Socjalnej w gospodarstwach pracowniczych na tle wydatków z I kwintyla (w cenach z 2016 r.)

Liczba osób		3-osobowe	3-osobowe	3-osobowe	4-osobowe	4-osobowe	4-osobowe	5-osobowe	6-osobowe	Gospodarstwa domowe ogółem
Skład demograficzny gospodarstwa		M+K+DM	M+K+DD	M+K+DS	M+K+ 2xDM	M+K+ 2xDD	M+K+ 2xDS	M+K+2xDD+DS	M+K+DM+2xDD+DS.	Wydatki z I kwintyla
1	Żywność	35,7	37,9	38,6	34,8	38,3	39,5	39,2	38,3	32,1
2	Mieszkanie	28,0	27,1	26,4	27,4	26,1	25,3	25,0	25,0	25,8
	– eksploatacja	23,9	23,1	22,5	23,7	22,5	21,8	21,7	22,0	21,0
	– wyposażenie	4,1	3,9	3,8	3,8	3,6	3,5	3,3	3,1	4,8
3	Odzież i obuwie	4,9	4,6	4,4	5,2	4,8	4,4	4,8	5,0	5,5
4	Edukacja	2,3	0,5	0,5	3,6	0,8	0,8	1,0	2,1	0,7
5	Ochrona zdrowia	3,8	3,3	2,8	4,4	3,6	2,8	3,5	3,9	4,5
6	Transport i łączność	7,6	8,5	9,8	6,6	7,8	9,2	7,8	6,8	12,7
7	Kultura i rekreacja	4,8	6,4	5,9	4,4	6,9	6,2	7,0	6,4	4,9
8	Higiena osobista	5,4	4,3	4,3	6,1	4,3	4,4	4,3	5,0	*
9	Pozostałe wydatki	7,4	7,4	7,4	7,4	7,4	7,4	7,4	7,4	13,8
10	Razem PIS	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Oznaczenia: M - Mężczyzna w wieku od 25 do 60 lat, K - Kobieta w wieku od 25 do 60 lat, DM - Dziecko młodsze -tj. w wieku od 0 do 5 lat, DD - Dziecko dorastające tj. w wieku od 6 do 18 lat, DS - Dziecko starsze tj. w wieku od 19 - 24 lat. * - Wydatki te są ujęte w poz. nr 9.

Źródło: IPiSS / GUS.

Tablica 3. Wartość i struktura Progu Interwencji Socjalnej w gospodarstwach emeryckich (w cenach z 2016 r.)

Liczba osób		1-osobowe	2-osobowe	1-osobowe	2-osobowe
Skład demograficzny gospodarstwa		(M+K)/2	M+K	(M+K)/2	M+K
		Na osobę w złotych		w %	
1	Żywność	191,43	177,65	26,7	29,9
2	Mieszkanie	254,98	174,00	35,5	29,3
	– eksploatacja	214,00	150,21	29,8	25,3
	– wyposażenie	40,99	23,79	5,7	4,0
3	Odzież i obuwie	22,95	22,95	3,2	3,9
4	Edukacja	0,00	0,00	0,0	0,0
5	Ochrona zdrowia	35,32	34,08	4,9	5,7
6	Transport i łączność	99,09	99,09	13,8	16,7
7	Kultura i rekreacja	39,76	21,21	5,5	3,6
8	Higiena osobista	20,69	20,44	2,9	3,4
9	Pozostałe wydatki	53,14	43,95	7,4	7,4
10	PIS na 1 osobę	717,35	593,36	100,0	100,0

Oznaczenia: M lub K osoba starsza, tj. w wieku powyżej 60 lat.

Źródło: IPiSS.